

Eğitim, Özgürlük ve Tel Örgüler Bağlamında Okuldan Kaçmak: Gitmek mi Zor, Kalmak mı?

Skipping School in the Context of Education, Freedom and Wire Fences: Which One is Difficult? Going or Staying?

Yücel KABAPINAR , Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İstanbul/TÜRKİYE, ykabapinar@marmara.edu.tr

Verim GÜMÜŞSOY , Öğretmen, İstanbul Fuat Sezgin Bilim ve Sanat Merkezi, İstanbul/TÜRKİYE, verimgumussoy@gmail.com

---

Kabapınar, Y. ve Gümüşsoy, V. (2019). Eğitim, özgürlük ve tel örgüler bağlamında okuldan kaçmak: Gitmek mi zor, kalmak mı?. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 10(2)*, 111-130.

Geliş tarihi: 5.11.2019

Kabul tarihi: 19.11.2019

Yayımlanma tarihi: 25.12.2019

Öz. Bazı öğrenciler için okul, gidilmek istenmeyen ya da gidilse de ilk fırsatta kaçılacak bir yer olabilmektedir. Öğrencilerin 'içeride tutulmasını' sağlamak için de okul idaresi tarafından başta tel örgü olmak üzere birçok önlem alınmaktadır. Öğrencilerin okuldan kaçma isteklerinin nedenlerini belirlemek, durum karşısındaki duygularını ve çözüm önerilerini öğrenmek, bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışma, nitel bir araştırma olup, durum çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırma için bir meslek lisesi seçilmiştir. Okuldan kaçmayı alışkanlık haline getirmiş 15 öğrenci ile aynı okulun 3 rehber öğretmeni araştırmanın çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak 8 açık uçlu sorudan oluşan bir anket kullanılmıştır. Ayrıca okulun rehber öğretmenleri ile de yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler, özellikle öğle aralarında dışarıda yemek yemek için ve derslerin sıkıcı olmasından dolayı okuldan kaçmaktadır. Öğrenciler okulda eğitim öğretim dışında farklı aktivitelere de ihtiyaç duymaktadır. Rehber öğretmenler de öğrencilere anlayış ve yaklaşımı merkeze alan bir bakış açısının okulda hâkim olması, dışarıda çekici gelen imkânların okulda sunulması ve öğrencilerin özgürlüğü okulda hissetmesinin gerekliliği noktasında görüş belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Okuldan kaçma, Disiplin Algısı, Okulun Anlamı.

Abstract. This study aims to identify the reasons why students want to skip school, whose purpose is to prepare them for life, and to learn their feelings and suggested solutions about this issue. This is a qualitative study and designed as a case study. A vocational high school is selected for study. 15 students with a habit of skipping school are identified as the work group of the study. As a tool for data collection, a survey consisting of 8 open-ended questions that aim to find out education and learning perceptions, reasons for skipping school, and suggested solutions is used. In addition, 3 guidance counselors were also face-to-face interviewed in order to understand the case studied in a detailed fashion. The data obtained is made subject to content analysis which is a method of qualitative data analysis. Students say that the money spent for such measures would be more useful if spent on plays and activities. Guidance counselors also underline that students should be approached with empathy and care, opportunities outside school which attract students should be provided at school lessons should be more enjoyable, and students should feel freer at school.

Keywords: Truantry, Skipping School, Perception of School Discipline, Meaning of School.

Extended Abstract

Introduction. One of the most significant stereotypes used in highlighting the importance of education is “Education is a must”. A child’s school starting is considered as one of the most important days both for the child and for the parents. The child will “go to school and grow into a successful person”. However, for some students, school can be a place to which they do not want to go or a place from which they will play truant even after they go to school. What is the school institute, which exists to make children/students learn, develop and discover themselves, and fit into society, doing to cause some students to skip school? In order to “keep students inside school”, several measures such as wire fences are taken by school administration. This study aims to identify the reasons why students want to skip school (officially speaking “leave school early”), whose purpose is to prepare them for life, and to learn their feelings and suggested solutions about this issue.

Method. This is a qualitative study and designed as a case study. A vocational high school in Anatolian side of Istanbul is selected for study, where truancy events are relatively more often. In this vocational high school, 15 students with a habit of skipping school are identified as the work group of the study. As a tool for data collection, a survey consisting of 8 open-ended questions that aim to find out education and learning perceptions, reasons for skipping school, and suggested solutions is used. In addition, 3 guidance counselors were also face-to-face interviewed in order to understand the case studied in a detailed fashion. The data obtained is made subject to content analysis which is a method of qualitative data analysis.

Results. According to the results of the study, students skip school because they are not happy with the canteen, so in lunch breaks they eat out and easily smoke after the meal, and because they find school and lessons boring. In addition, students need different activities other than education and training during their time spent at school, but they cannot find such opportunities at school.

Discussion and Conclusion . Students say that the money spent for such measures would be more useful if spent on plays and activities. Guidance counselors also underline that students should be approached with empathy and care, opportunities outside school which attract students should be provided at school (such as hot meals, entertaining activities, etc.), lessons should be more enjoyable, and students should feel freer at school.

Giriş

Eğitim, toplumların gelişiminde ve değişiminde büyük rol oynar. Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) vizyonunda da "Hayata hazır, sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştiren bir eğitim sistemi" (MEB, 2018) şeklinde belirtildiği gibi devlet, bireylerin/vatandaşların hayata en iyi şekilde hazırlanmasını amaçlamaktadır. MEB'in "Düşünme, anlama, araştırma ve sorun çözme yetkinliği gelişmiş; bilgi toplumunun gerektirdiği bilgi ve becerilerle donanmış; millî kültür ile insanlığın ve demokrasinin evrensel değerlerini içselleştirmiş; iletişime ve paylaşıma açık, sanat duyarlılığı ve becerisi gelişmiş; öz güveni, öz saygısı, hak, adalet ve sorumluluk bilinci yüksek; gayretli, girişimci, yaratıcı, yenilikçi, barışçı, sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesine ortam ve imkân sağlamaktır" (MEB, 2018) şeklinde ifade edilen misyonuna bakıldığında devletin, öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama amacıyla okullaşma yoluna gittiği görülmektedir. Bu misyondan da anlaşılacağı gibi, eğitim sistemi toplumdaki bireylere fayda sağlamaya yönelik kurulmuştur. Ancak öğrencilerin iyi niyetle belirlenmiş olan bu misyonun eyleme geçtiği yer olan okullarda devamsızlık yaptığı bilinmektedir (Balkıs, Arslan ve Duru, 2016; Gülcemal, 2019; Öztekin, 2013; Pehlivan, 2006). Türk Dil Kurumu'na göre "Devam etmeme durumu, süreksizlik" anlamına gelen "devamsızlık" okullarda öğrencilerin sıkça gerçekleştirdiği davranışlardandır. "Okulu kırmak", "okulu asmak", "okuldan kaçmak", "devamsızlık yapmak" gibi ifadeler toplumda ve öğrenciler arasında kullanılmakla birlikte bu ifadeler temelde okul devamsızlığını belirtmektedir (Gülcemal, 2019; Pehlivan, 2006). Devamsızlık yapma alışkanlığı öğrencinin ileriki yaşamında başarısız olma riskini artırmakla beraber okuldan kaçma ve özürsüz devamsızlıkla suç işleme arasında anlamlı ilişki olduğu da bilinmektedir (Öztekin, 2013). Okul hayatında devamsızlık alışkanlığı olan kişilerin, bunu ilerideki iş hayatında da sürdürmesi, düşük gelirli sınıfta yer alma olasılığını artırmakta ayrıca öğrenme-öğretme sürecini olumsuz etkileyerek eğitim kaynaklarının boşa harcanmasına neden olmaktadır (Ereş, 2014). Okuldan kaçma ergenlerde riskli davranışlara yol açma belirtisi arasında yer almaktadır (Zengin, 2013). Okuldan kaçmanın da bir tür devamsızlık olduğu düşünülürse kronik devamsızlık yapan öğrenciler öğrenmek için diğer öğrencilere nazaran daha az fırsata sahip olmakta ve bununla birlikte daha düşük başarı göstermektedir (Gülcemal, 2019).

Devlet, bireylerin okula devamlılığını sağlamak için Anayasa'dan yönetmeliklere kadar birçok önlem almaktadır. 18.10.1982 tarihli T.C. Anayasası'nın 42. maddesinde "İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur" ifadesi bulunmaktadır. 09.05.2012 tarihinde yayımlanan genelge ile eğitim zorunluluğu ortaöğretimi de kapsayarak 8 yıldan 12 yıla çıkarılmıştır. Buna karşın bazı eğitim bilimciler devlet tarafından verilen zorunlu eğitimin gerekliliği konusunda aynı fikirde değillerdir. Bunlardan birisi olan John Taylor Gatto, öğrencilerin kendi deyimleriyle "*aptalca, anlamsız ve zaten bildikleri şeylerden ibaret*" derslerin verildiği okullarda sıkıldıklarını ifade etmektedir. Aynı zorunlu eğitim sisteminin ürünü olan öğretmenler ise "*şevk eksikliği, enerji düşüklüğü, sızlanma, şikâyet, moral bozukluğu*"na sahip olduklarını söylemekle birlikte, suçun "*alacakları nottan başka bir şeyle ilgilenmeyen, kaba saba, terbiyesiz*" öğrencilerde olduğunu düşünmektedirler (Gatto, 2018). Millî Eğitim Kanunu'nun 56. maddesine göre öğrencisini okula göndermeyen velilere beher gün için 15 TL, buna rağmen göndermemesi halinde 500 TL para cezası verilmektedir. MEB'in liselerde uyguladığı yönetmeliğe bakıldığında "Okula devam zorunludur. Veliler, öğrencilerinin okula devamını sağlamakla yükümlüdürler. Millî Eğitim Temel Kanununun 26. maddesi gereğince okul yöneticileri, millî eğitim müdürleri ve mahalli mülkî idare amirleri öğrencilerin okula kayıt ve devamıyla ilgili gerekli tedbirleri alırlar." ifadesi yer almaktadır (MEB, 2013). Ayrıca okula devamlılığı sağlamak için bu yönetmelikte bazı teşvik ve cezalar da yer almaktadır. Özürsüz olarak 10, toplamda 30 gün devamsızlığı olan öğrenci, notları ne olursa olsun "başarısız" sayılmaktadır (MEB, 2013). "Öğrencilerin uyacakları kurallar ve öğrencilerden beklenen davranışlar" başlığı altındaki 2/g bendinde "Okula ve derslere düzenli devam etmeleri" ifadesi bulunmaktadır (MEB, 2013). Ayrıca bu yönetmelikte 01.09.2018 tarihinde yapılan değişiklikle özürsüz devamsızlığı 5 günü geçen öğrencilere teşekkür veya takdir belgesi verilemeyeceği belirtilmektedir. Okula ve derslere düzenli olarak gelen ve bu yönde

arkadaşlarına iyi örnek olanların onur belgesiyle ödüllendirileceği ifade edilmektedir (MEB, 2013). "Okula geldiği hâlde özürsüz eğitim ve öğretim faaliyetlerine, törenlere, sosyal etkinliklere ve okul pansiyonlarında etüde katılmamak, geç katılmak veya bunlardan erken ayrılmak," kınama cezasını, bunu alışkanlık haline getirmek ise 1-5 gün arasında kısa süreli uzaklaştırma cezasını gerektiren davranışlar arasında sayılmaktadır (MEB, 2013). Disiplin cezasını gerektiren bu davranış öğrenciler arasındaki yaygın söylemlerle "okuldan kaçma" davranışlarıdır.

Okuldan kaçma; okula geç gitmeyi, okuldan izinsiz olarak erken ayrılmayı ve okula gitmek üzere evden ayrılarak okula hiç gitmemeyi kapsar (Ereş, 2014). Okuldan kaçmak, öğrencinin ailesinin bilgisi ve izni olmadan okulda bulunmayışıdır (Cook ve Ezenne, 2010). Öğrencilerin okuldan kaçma eğilimleri temelde okula yönelik olumsuz duygularının olmasından kaynaklanmaktadır (Pehlivan, 2006). Ailenin ilgisizliği, okulun öğrenciye göre sıkıcı olması, sınav yoğunluğu, öğretmenlerin yeterliliği ve öğrenciye davranışları, öğretim programının niteliği, okul yönetiminin sağladığı ortam öğrencilerin okuldan kaçmalarına neden olmaktadır (Ereş, 2014).

Öğrenciler, kendilerini hayata en iyi şekilde hazırlamayı amaçladığı ve tamamen iyi niyetle kurulduğu düşünülen/varsayılan okullardan kaçmaktadırlar. Okul yönetimi de okuldan kaçmaları önlemek için bir dizi fiziksel önlem alabilmektedir. Bu önlemlerin arasında okulun çevresine örülen tel örgüler ve jiletli teller de olabilmektedir. Bunun dışında öğrencilerin zemin kattaki, okulun arka tarafına bakan sınıfların ve koridorların pencerelerinden atlayarak kaçmaları üzerine, pencerelerin bir daha açılmamak üzere vidalandığı, kollarının söküldüğü ve parmaklık eklendiği görülmüştür (Şekil 1). Bu fotoğraflar okul yönetiminin izni dâhilinde çalışmanın yapıldığı okulda çekilmiştir.

Şekil 1. Öğrencilerin okuldan kaçmasını önlemek için alınan önlemlerden bazı örnekler

Alınan bu önlemler, herhangi bir acil durum anında faciayla sonuçlanabilmesi bir yana öğrencilerin kendilerini hapisanede ders işliyormuş gibi hissetmesine neden olabilmektedir. Öğrenciler okuldan kaçarken alınan önlemler nedeniyle ciddi şekilde yaralanabilmektedirler. Bu olaylardan bazılarının yazılı ve görsel basına da yansıdığı görülmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Öğrencilerin okuldan kaçarken yaralanmalarına dair basında yer alan haberlerden bazı fotoğraflar (Anadolu Ajansı, 2009)

Tüm bunlardan yola çıkarak “öğrencilerin kendilerini hayata hazırlamayı amaçlayan bir kurum olan okuldan kaçma isteklerinin nedenlerini belirlemek, bu durum karşısındaki duygularını, okuldan kaçmaları önlemek için alınan önlemler hakkındaki fikirlerini ve okuldan kaçma durumu hakkındaki çözüm önerilerini öğrenmek” bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede araştırmanın soruları aşağıdaki gibi saptanmıştır:

1. Öğrencilerin okuldan kaçma nedenleri nelerdir?
2. Katılımcıların (öğrenciler ve rehber öğretmenler) okuldan kaçmaları engellemek için alınan önlemler hakkındaki duygu ve düşünceleri nelerdir?
3. Katılımcıların okuldan kaçmaları önlemek adına yapılması gerekenlerle ilgili görüşleri nasıldır?

Yöntem

Araştırma nitel yöntemi merkeze alan bir araştırma olup okuldan kaçan öğrencilerin bakış açılarını, deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede araştırma deseni olarak durum çalışması merkeze alınmıştır. Durum çalışması bir konuyu kendi gerçekleştiği çevresinde tüm yönleriyle, derinlemesine ve sistematik bir şekilde inceleyen bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırma için okuldan kaçma olaylarının görece daha sık yaşandığı İstanbul’un Anadolu yakasındaki bir meslek lisesi seçilmiştir. Okul, sosyoekonomik açıdan orta ve/veya ortanın altı bir düzeye sahip denilebilir. Hız ve pratiklik kazandıran, yakın ve erişilmesi kolay olan *kolay ulaşılabilir durum örnekleme* (Yıldırım ve Şimşek, 2016) yöntemi kullanılarak bu meslek lisesinde okuldan kaçmayı alışkanlık haline getirmiş ve bu yüzden disiplin cezası almış 15 öğrenci (13 erkek ve 2 kız), araştırmanın çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Çalışma grubundaki öğrencilerden 5’i dokuzuncu sınıfa, 3’ü onuncu sınıfa, 6’sı on birinci sınıfa ve 1’i de on ikinci sınıfa devam etmektedir. Öğrenciler çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Çalışma 2017 yılı güz döneminde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere çalışmanın, “okuldan kaçmaları” noktasında onları algı, duygu, düşünce ve deneyim

boyutlarında anlamayı ve çözüm üretmeyi merkeze alan bir araştırma olduğu ifade edilmiştir. Yine öğrenci perspektifinin ötesinde incelenen okuldan kaçma durumu ile ilgili okulun 3 rehber öğretmeni ile de yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Rehber öğretmenlerin 2'si kadın 1'i ise erkektir. Anılan rehber öğretmenlerin mesleki deneyimleri ise 4 ve 5'er yıldır.

Veri toplama aracı olarak, öğrencilerin eğitim ve öğrenme algısını ve okuldan kaçma nedenlerini, çözüm yolu ve önerilerini ortaya koymayı amaçlayan 8 açık uçlu sorudan oluşan bir anket kullanılmıştır. Öğrencilerle görüşme yerine anketin tercih edilmesinin nedeni, öğrencilerin "okuldan kaçma" gibi görece zor/olumsuz bir konuyu açıklarken yaşanabilecek olası psikolojik sıkıntılardır. Bundan başka rehber öğretmenleri için de veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu form, öğrencilerin okuldan kaçma nedenleri, okuldan kaçma nedeniyle ceza vermenin sonuçları ile çözümün neler olabileceğine ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Her iki form için akademisyen uzmanlardan kapsam geçerliliği görüşü alınmış, geliştirici eleştiriler doğrultusunda sorular güncellenmiştir.

Anketten elde edilen verilere nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi uygulanmıştır. Bu çerçevede anketteki her bir soru için kodlamalar yapılarak temalar oluşturulmuştur. Bunun ardından söz konusu sınıflandırma sistemi kullanılarak verilen yanıtlar araştırmacılar arasında değiştirilerek çözümlenmiş veriler bir kez de diğer araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Daha sonra bu kodlamalar arasındaki tutarlılık hesaplanmıştır. Bunun sonucunda kodlayıcıların tutarlılığı 0.90 olarak bulunmuştur. Buna karşılık rehber öğretmenlerden elde edilen verilere ise betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. Ana fikirler ve genel eğilimler ortaya konulmuş ve bu bakış açıları görüşme kesitleri ile desteklenmiştir. Bu veri toplama araçlarının dışında doküman incelemesi olarak da çalışma yapılan okulun "Ödül ve Disiplin Kurulu"nun karar defteri incelenmiştir. Bu defterdeki disiplin cezaları incelenerek bir yıl içerisinde oluşan disiplin cezaları içerisinde okuldan kaçma sıklığı sayısal olarak saptanmıştır.

Bulgular

1. Öğrencilerin Okuldan Kaçma Nedenleri Nelerdir?

Öğrencilere yöneltilen "Geleceğe dair planlarınızı ve hayat amacınızı düşündüğünüzde, hedeflerinize ulaşmak için, okul sizin için ne anlam ifade etmektedir? Açıklayınız." sorusuna ilişkin analizin sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1.

Öğrencilerin okulun anlamı hakkındaki görüşlerinin analiz sonuçları (n=15)

Okulun anlamı	(f)
Olumlu İfadeler	12
Planlarıma, güzel günlere ulaşmak için önemli bir basamak	9
Gelecekteki ailemle mutlu yaşamamın temeli	1
Bitirildiğinde ehliyet ve araba alınıp, evlenilebilecek yer	1
Okuyup her zaman bir adım önde olacağımı sağlayan yer	1
Olumsuz İfadeler	3
Kurulu düzene uyum sağlamak için mecburen gittiğim yer	1
Zaman kaybı	1
Meslek dersleri fazla olduğundan üniversite sınavında zorluk çekmeme neden olacak yer	1
Boş	1
Toplam	15

Öğrencilerin verdiği cevaplara göre yapılan içerik analizinde ağırlıklı olarak okulun öğrencilerin hayatı için önemli bir basamak olduğu görüşünde toplandıklarını söylemek mümkündür. Zorunlu eğitimle birlikte nesillerdir topluma "başarı"nın "okula gitme"ye bağlı olduğu öğretilmektedir (Gatto, 2018). Öğrenciler de bu fikri benimsemiş olmalı ki okuldan kaçan öğrencilerden beklenenin aksine öğrencilerin okulun anlamı konusunda olumlu cevap verdikleri görülmüştür. Öğrenciler okulun "bir yere gelebilmek" için gerekli olduğunu düşünmektedirler. Sonunda bir fayda görecekleri için okula gitmek zorunda olduklarını düşündükleri söylenebilir.

1. Geleceğe dair planlarınızı ve hayat amacınızı düşündüğünüzde, hedeflerinize ulaşmak için, okul sizin için ne anlam ifade etmektedir? Açıklayınız.

Aile ve çevre baskısı düşüncelerimin okumaktan başka bir şey olmadığını yanıta çevirdi. Hayatımın daha güzel ve ferah olması için para gerekli, bunun için iş, iş için okul gerekli bu nedenle okul benim tek çıkar yolum olarak görüyordum.

Şekil 3. Ö13'ün (Öğrenci 13) yanıtı

Okul benim için gelecekte ailemle mutlu yaşamamın bir temeli.

Şekil 4. Ö6'nın yanıtı

Okul okumak güzel bir şey okuyan adam her zaman 1 adım öndedir. yani ne yaparsan onun konusunu alırsın. inşallah ben de okuyam.

Şekil 5. Ö10'un yanıtı

Yukarıdaki örneklerden de görüleceği üzere, öğrenciler okula gitmeyi daha çok pragmatik gerekçelerle açıklamışlardır. Okulu mecburen gittikleri, ileride karşılığını alacaklarına inandıkları, iş için gerekli bir yer olarak görmektedirler. Nitekim Ö13 mutlu olmak için paranın gerektiğini ve para kazanmak için de okumanın şart olduğunu bu yüzden de tek çaresinin okula gitmek olduğunu belirtmiştir. Bu arada Ö6'nın aile ile mutlu yaşamak için eğitimin gerekli olduğunu ifade etmesi de önemlidir.

Anketin, öğrencilerin okuldan kaçmalarının nedenlerini öğrenmeye yönelik "Sizce öğrenciler okuldan neden izinsiz ayrılıyorlar? Sizin ya da diğer arkadaşlarınızın okuldan izinsiz ayrılma gerekçeleri nelerdir? Detaylarıyla açıklayınız." şeklinde yöneltilen sorusuna verilen cevapları dört temel kategoride toplamak mümkündür.

Tablo 2.

Öğrencilerin okuldan kaçma nedenleri hakkındaki görüşlerinin analiz sonuçları (n=15)

Okuldan kaçma nedenleri	(f)
Kişisel nedenler	13
Heyecan aranması	3
Dışarıdan birileriyle buluşmak	3
Rahat sigara içmek	2
Boş boş dolaşmak	1
Aile içi sebepler	1
Ergenlik çağından dolayı kafanın dolu olması	1
Öğrencinin yapısında ve doğasında kaçmak vardır	1
Gerçekten okumak istenmemesi ve azim gösterilmemesi	1
Eğitim sistemine ilişkin nedenler	11
Okulun ve derslerin sıkıcı olması	6
Ders saatlerinin fazla ve uzun olması	4
İstenmeyen bir bölümde okumak	1
Okulun imkanlarına ilişkin nedenler	11
Kantindeki yemeklerin beğenilmemesi ve sıcak yemek yeme isteği	7
Kantindeki yemeklerin pahalı olması	3
Kendini hapisanede hissetmek	1
Öğretmene ve yönetime ilişkin nedenler	7
Öğretmene karşı bakış açısının olumsuz olması	3
İstenildiğinde izin verilmemesi	2
Bazı öğretmenlerin ara vermeden ders işlemesi	1
Başarısız olunan derslerin aynı günde toplanması	1
Toplam	42

Yukarıdaki tablo sonuçlarından da görüleceği üzere, “kişisel, eğitim sistemi ile okulun imkanlarına ilişkin nedenler” en çok ifade edilen okuldan kaçma nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda “öğretmen ve okul yönetimine ilişkin nedenler”in en az gerekçe olarak gösterilmesi ilginçtir. Kimi öğrenciler heyecan aramak, sigara içmek için okuldan kaçarken, kimileri okulu ve dersleri sıkıcı ve sürelerini uzun bulmaktadır. Kantindeki yemekleri doyurucu bulmadıkları ve pahalı olduklarını düşündükleri için kaçanların yanı sıra öğretmene karşı olumsuz bakış açıları nedeniyle okuldan kaçan öğrenciler de vardır. Bu soruya ilişkin öğrenci açıklamalarından ikisine aşağıda yer verilmiştir.

2. Sizce öğrenciler okuldan neden izinsiz ayrılıyorlar? Sizin ya da diğer arkadaşlarınızın okuldan izinsiz ayrılma gerekçeleri nelerdir? Detaylarıyla açıklayınız.

Sıkıcı buldukları için kaçıyorlar ve bi okulda değil de hapisane de öğrenim görüyorlar gibi öğrencinin yapısında ve doğasında vardır kaçmak hırsızlık kilit öğrenciye de çektir duvar parraklık dayanmaz.

Şekil 6. Ö2'nin yanıtı

Der saatlerinin fazlasıyla yavaş olması
blok ders olması ve bazı öğretmenlerin orada vermedikleri ders işlenmesi
bazı arkadaş ortamlarının sıkıcı olması
Kız arkadaşlarımızla dışarda buluşuyoruz

Şekil 7. Ö6'nın yanıtı

Ö2'nin okulu sıkıcı bulduğu için hapisaneyeye benzetmesi ilginç bir metafordur. Okulun pencerelerinin demir parmaklıklarla kapatılması ve yine pencerelerin açılmayacak şekilde kalıcı olarak vidalanması, okul tel örgülerinin üzerine jiletli tel sarılması bu metaforu görece haklı çıkaracak uygulamalar olarak düşünülebilir. Yine Ö2'nin öğrenci için okulun yüksek duvarı/parmaklığını "hırsız kilit dayanmaz" ile ilişkilendirmesi de açıklamanın bir diğer ilginç boyutudur. Bu anlamda "hırsız" ve "cezaevi" kavramları okul ile ilgili açıklamaların içinde yer bulabilmiştir. Yine Ö6 da ders saatlerinin fazlalığı, blok derslerin uzun ve sıkıcı olması ile kız arkadaşı gibi gerekçelerle okuldan izinsiz ayrıldığını ifade etmiştir. Bu örnekte de eğitim sistemi, kişisel ve öğretmene ilişkin nedenler bir araya gelmiş gibi görünmektedir.

Oldukça ilginçtir ki, kendileriyle görüşme yapılan 3 rehber öğretmenden 2'si de okul kantinindeki yiyeceklerin doyurucu olmaması ve pahalılığını kendi okullarındaki okuldan kaçma gerekçeleri arasında saymıştır. Nitekim PDR3 bu konuyu dile getirirken, "öğrenciler için fizyolojik ihtiyacın karşılanamaması" na vurgu yapmıştır.

PDR3: Psikolojide Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi vardır. Her bireyin kendini gerçekleştirme için buradaki ihtiyaçlar karşılanmalıdır. Okulda da bu ihtiyaçlar hiyerarşisi dikkate alınmalıdır. Öncelikle öğrencilerin fizyolojik ihtiyaçları yani beslenme konusundaki ihtiyaçları sağlanmalıdır. Okul kantininin pahalı olması, öğrencilerin yeterli beslenememesi, yiyeceklerin doyurucu olmamasından dolayı yemek yeme ihtiyacını yani fizyolojik ihtiyacını karşılamak amacıyla okuldan kaçma olayları görülmektedir. Burada okul yönetimi tarafından okul kantininde doyurucu, kaliteli ve uygun fiyatlı yiyecekler satılması sağlanmalıdır.

Hem öğrencilerin hem de rehber öğretmenin ifadeleri bu okul bağlamında kantindeki yemek kalitesinin ve fiyatlarının gerçekten önemli bir sorun olduğunu ortaya koymuştur. Batı ülkelerindeki gibi okul yemekhanesinin olması ve yemeğin ücretsiz olarak dağıtılması bu çerçevedeki ideal çözüm gibi görünmektedir. PDR2 ise olaya çok daha psikolojik boyutlu yaklaşıyor ve okulun (sistemin, okul yönetiminin, öğretmenlerin) öğrenciye bakış açısını sorguluyor;

PDR2: Öğrenciler kendilerini okula ait hissetmiyor. Okullar öğrencileri kabullenici ve kapsayıcı olmaktansa ayrıştırıcı ve reddedici bir yaklaşım sergiliyor. Öğrenciler kabul edilmediklerinin farkındalar. Bu nedenle okul dışında kendilerini kabul ettirebilecekleri alanlara yöneliyorlar. ... Öğrencilerin cezadan çok okulda kalmaları için nedene ihtiyaçları var. Öğrenci önemsenmek ve kabul edilmek için bu davranışı gerçekleştirirken temelde yatan nedenler görmezden gelinip davranışa odaklanılıyor ve bu durum öğrenciyi okuldan daha çok uzaklaştırıyor.

Sistemin öğrencileri kabullenici ve kapsayıcı olmaktansa ayrıştırıcı ve reddedici olması, öğrencilerin okulda kalmak için farklı nedenlere gereksinimleri olması aslında okuldan kaçma nedeninin diğer genel sorunlarına karşılık gelmektedir. Bu ifadeler eğitim/öğretim/öğrenme/öğretme kavramlarına farklı bakmak gerektiğini ortaya koymaktadır.

2. Katılımcıların Okuldan Kaçmaları Engellemek İçin Alınan Önlemler Hakkındaki Duygu ve Düşünceleri Nelerdir?

Öğrencilere yöneltilen "Okuldan izinsiz ayrılmaları engellemek için okul yönetimi tarafından bazı fiziksel önlemler (tel örgü, jiletli tel, kamera gibi) alınmaktadır. Alınan bu önlemler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?" şeklindeki soruya verilen cevapların analizi aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3.

Öğrencilerin alınan fiziksel önlemler hakkındaki görüşlerinin analiz sonuçları (n=15)

Kaçmaları önlemek için alınan önlemler hakkındaki görüşler	(f)
Öğrenci kafasına koyarsa kimse önleyemez, yine de kaçır	7
Cezaevinde gibi hissettiriyor	5
Okulun işe yaramaz/gereksiz önlemleri saçmalık	4
Öğretmenler bizim iyiliğimizi düşündükleri için önlemler almakta	2
Dışarıda bize bir şey olsa onların başı yanar	1
Okulun adını kötüye çıkarmaya yarıyor	1
Tel örgü haricinde gereksiz	1
Kaçanların kamerayla belirlenip gereğinin yapılması yeterli	1
Güvensizlik göstergesi	1
Öğrenciler bunları gördükten sonra okuma hevesi kalmaz, kaçır	1
Sanki bir filmde kötü karakterli birini canlandırıyormuş gibi hissettiriyor	1
En iyisi yapılmış, zaten bizim yapacak bir şeyimiz yok	1
Boşa masraf	1
Her okulda olur; amaç okuldaki öğrencilerin kaliteli birey olması	1
Öğrenciler kaçarken bu önlemlerden zarar görebilir	1
Toplam	29

Yanıtlar incelendiğinde en sıklıkla verilen yanıtın adeta sisteme/önlemlere bir meydan okuma olduğu görülmüştür. "Kafasına koyarsa öğrenci bir yolunu bulur kaçır" mesajı okul yönetimine verilmiştir. Bu bir bakıma fiziksel önlem alma temelli çözümlerin işlevsizliğinin altını çizer gibidir de. Nitekim 4 görüşte de bu önlemlerin "işe yaramaz/gereksiz, saçma" önlemler olduğu ifade edilmiştir. Nihayetinde bu önlemler okulu cezaevine döndürmekte ve belki de bir okuldan kaçma nedeni olarak bumerang etkisi göstermektedir. Nitekim diğer ifadelerde de öğrenciler bu önlemleri, "güvensizlik göstergesi" ve "boşa masraf" olarak ifade etmiştir. Ayrıca tabloda verilen cevaplardan birinde öğrencilerin kaçarken bu önlemlerden zarar görebileceği de belirtilmiştir. Nitekim çalışmanın yapıldığı zaman içerisinde okuldan kaçarken bir öğrencinin iki parmağının, diğer bir öğrencinin bacağının jiletli teller yüzünden kesildiği, bir öğrencinin de duvardan atlarken ayak bileğinin çatladığı, çalışmanın yapıldığı okulun nöbet defterindeki "gün içerisinde yaşanan olaylar" kısmında kayıtlıdır. Aşağıda katılımcı üç öğrencinin bu soruya verdikleri yanıtlara yer verilmiştir.

3. Okuldan izinsiz ayrılmaları engellemek için okul yönetimi tarafından bazı fiziksel önlemler (tel örgü, jiletli tel, kamera, zemin kattaki PVC pencerelerin vidalanması veya parmaklık takılması vb.) alınmaktadır. Alınan bu önlemler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Öğrencinin bunları gördükten sonra zaten okuma ders dinleme hevesi kaçar ve okuldan kaçmak için yer arar

Şekil 8. Ö5'in yanıtı

Kendimizi cezaevinde gibi hissediyoruz
Buna rağmen yine kaçmak için elimizde geleni yapıyoruz
Sanki bir filmde kötü karakterli birisini canlandırıyormuş gibiyiz

Şekil 9. Ö6'nın yanıtı

Çok kötü olmuş kaçan adam zaten her türlü kaçır
başvurca okulu hapishaneye benzetmeye çalışıyorsunuz

Şekil 10. Ö3'ün yanıtı

Ö6 kendisini "sanki bir filmde kötü karakterli birisini canlandırıyormuş gibi" hissettiğini belirterek okulu cezaevine benzetmiştir. Ö3 de aynı şekilde hapisane benzetmesi yaparak önlemlerin gereksiz olduğunu, kaçmak isteyen "her türlü kaçacağı" ifade etmiştir. Okuldan kaçmaların önüne geçmek için alınan önlemlerin "okuma ve ders dinleme hevesini kaçırdığını" dile getiren Ö5 asıl bu kısıtlayıcı ortamın oluşmasından sonra öğrencinin "kaçmak için yer arayacağını" belirtmiştir.

Yine okuldan kaçanlara uygulanan disiplin cezası hakkındaki görüşlerini öğrenmek için öğrencilere yöneltilen "Okuldan izinsiz ayrılan öğrencilere disiplin cezası verilmesi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Sizce bu çözüm müdür? Açıklayınız" şeklindeki soruya verilen cevapların analizi de Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

Öğrencilerin okuldan kaçanlara disiplin cezası verilmesi hakkındaki düşünceleri (n=15)

Okuldan kaçanlara disiplin cezası verilmesi hakkındaki düşünceleri	(f)
Çözüm değildir çünkü	12
Ceza almasına rağmen kaçanlar var	4
Ceza vermek yerine neden diye sorup derdi öğrenilmeli	3
Kaçmak öğrencinin en doğal hakkı	1
Kaçınca disiplin cezası almak kötü bir uygulama	1
Suç idarededir; kantin konusunu dikkate almalı	1
Geçerli bir sebebi varsa cezaya gerek yoktur	1
Ceza vermek yerine, okulda öğrenciler için fiziksel aktiviteler olmalı	1
Çözümdür çünkü	8
Ceza verilmesi normal	4
Ceza aldıktan sonra akıllanır tekrarlamaz	3
Annem babam beni okula emanet ediyor	1
Toplam	20

Öğrenci görüşlerinin daha büyük bölümünün disiplin cezasının çözüm olmadığına ilişkin olmasına rağmen bir kısım öğrenci ise bu cezanın gerekli olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan çözüm değildir diyenlerin en sıklıkla dile getirdikleri, cezaya rağmen yine de kaçanların var olduğu ve öğrencilerin derdinin dinlenilmesi gerektiğine ilişkin yanıtlar iki farklı boyutu ifade etmiştir. Ceza yerine öğrencinin dinlenilmesi düşüncesi öğrencilerin çözüm yolu olarak görünmektedir. Bu anlamda

öğrencilerin kendi perspektiflerinin dinlenilmeye gereksinimleri olduğu ortadadır. Kantin koşullarının iyileştirilmesi ve fiziksel aktivitelere el verecek ortamların düzenlenmesi de diğer öneriler arasındadır.

Çalışma yapılan okulun, 2016-2017 eğitim öğretim yılında öğrencilerin aldığı toplam 304 disiplin cezasından, ceza verilmesine neden olan davranışlar sıralamasında 60 ceza ile ikinci sırada yer alan "okuldan kaçma" davranışına bakıldığında, okuldan kaçanlara disiplin cezası verilmesinin pek de caydırıcı olmadığı söylenebilir (en çok ceza ise 103 defa ile sigara içme davranışına verilmiştir). Bu arada okuldan kaçan öğrencilerden hepsinin yakalanmadığını, bazı öğrencilerin de disiplin kurulu tarafından affedildiğini belirtmekte fayda vardır. Aşağıda Ö14 ve Ö10'un açıklamalarına yer verilmiştir.

4. Okuldan izinsiz ayrılan öğrencilere disiplin cezası verilmesi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Sizce bu çözüm müdür? Açıklayınız.

Geçerli bir sebebi varsa cezaya pek de gerek yok
olacaktır.

Şekil 11. Ö14'ün yanıtı

Bence çözüm değildir, kaçan her türlü kaçar, mesela öğrenciler genellikle okulda kantinde satılan yemekler kimse sevmiyor. onun için kaçıya olabilirler. bide baren okulda yemek sıkılıyor, onun içinde olabilir. bide bir 3 günlük dünyada 5 gün okula gidiyoruz.

Şekil 12. Ö10'un yanıtı

Özellikle kantin koşullarının ifade edilmesi ve okulun "3 günlük dünyada 5 gün okula gidilmesi" kadar "can sıkıntısı" vermesi ilginçtir.

Öğrencilerin okuldan nasıl kaçtıklarını öğrenmeye yönelik "Okul yönetiminin aldığı önlemlere rağmen öğrencilerin farklı yöntemlerle okuldan izinsiz ayrıldıkları görülmüştür. Sizin ya da diğer arkadaşlarınızın okuldan izinsiz ayrılma süreçlerini, kullandığınız yöntemlerle birlikte anlatır mısınız?" şeklinde yöneltilen sorunun analizi aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5.

Öğrencilerin okuldan kaçma anları ve yöntemleri hakkındaki görüşlerinin analiz sonuçları (n=15)

Okuldan kaçma anları ve yöntemleri	(f)
Jiletli tellerden atlayarak, tel örgüleri sökerek	8
Bekçinin/nöbetçi öğretmenin boş bir anını yakalayıp/onu oyalarız	7
Genelde atölye binalarından kaçılmakta	2
Sultanbeyli çocuğuyuz yedi metrelik duvara tırmanırız	2
"Bu ders çok sıkıcı hoca bize takmış uğraşiyor" diyoruz kaçıyoruz	2
Kimi öğrenci alışkanlık haline getirdiği için gözü kapalı bile yapar	1
Camdan çıkıp arka kapıdan atladım	1
Adrenalini yüksek ve zor bir süreç	1
Kapıdaki nöbetçi öğrencileri dövüp kaçıyorum	1
Hiç bir arkadaşımı kaçarken görmedim, kaçanları da engelliyorum	1
Para toplanır, internet kafe gibi yerlere gidilir	1
Onlarca yöntemi var, söylemem işe yaramaz; sorunun köküne inilmeli	1
Basit bir ağlamayla okuldan çıkabiliriz	1
Gizlice müdür yardımcısının odasına girip kaşe imza yapabiliriz	1
Toplam	30

Tellerden atlama, tel örgüleri sökme ile bekçinin/nöbetçi öğretmenin boş anını yakalayıp kaçma, özellikle erkek öğrencilerin en sıklıkla kullandığı yöntemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık çalışma grubunda yer alan iki kız öğrencinin yöntemleri ise farklılaşmaktadır. Onlar, "basit bir ağlamayla" okuldan çıkabileceğini veya "müdür yardımcısının odasına gizlice girip izin kağıdına kaşe basıp imzasını taklit ederek" idareden izin almış gibi rahatça çıktığını ifade etmiştir. Aşağıda öğrencilerin yanıtlarına yer verilmiştir.

5. Okul yönetiminin aldığı önlemlere rağmen öğrencilerin farklı yöntemlerle okuldan izinsiz ayrıldıkları görülmüştür. Sizin ya da diğer arkadaşlarınızın okuldan izinsiz ayrılma süreçlerini, kullandığınız yöntemlerle birlikte anlatır mısınız?

Yerine göre yöntemler değişir. Bezen bekçiği uyutur keşane bezen boş bir anını yakalar fırsat kollarız. Onda iş yoksa edebince sız dükensizce teller in üstüne basar geçeriz. Keşane deki bir eni bulur arayı kollarız. Yeni keşane koyan bir insan geçerse dış duvarla tırmanıp geçeriz.

Şekil 13. Ö2'nin yanıtı

- Basit bir ağlamayla okuldan çıkabiliriz
- Gizlice müdür yardımcısının odasına girip kaşe imza yapabiliriz
- Elektrik bülmesinin camından atlayabiliriz.

Şekil 14. Ö14'ün yanıtı

Sultanbeyli çocuğuyuz
Tırmanırız çok dikkatliyiz

Şekil 15. Ö8'in yanıtı

Ö2 "bazen bekçiyi uyutup" kaçmayı denediğini belirtmiş, eğer o yöntem başarılı olmazsa da "aldığınız şu önlem diye" küçümseyerek ifade ettiği tellerin üzerinden atlayarak kaçtığını yazmıştır. Ö2 ifadesinin sonunda "gerekirse düz duvara tırmanıp" kaçılacağını ifade ederek bir öğrencinin ne kadar önlem alınırsa alınsın okuldan kaçacağını belirtmiştir. Ö8'in "Sultanbeyli çocuğuyuz, tırmanırız çok dikkatliyiz" şeklinde verdiği cevapta yaşadığı semti de vurgulayarak orada yaşayanların engel tanımayan kişiler olduğu yönünde bir genellemeye gittiği söylenebilir.

3. Katılımcıların Okuldan Kaçmaları Önlemek Adına Yapılması Gerekenlerle İlgili Görüşleri Nasıldır?

Öğrencilere sorulan "Sizce öğrencilerin okuldan izinsiz ayrılmalarının önüne geçmek için okul yönetimi, öğretmenler ve rehberlik servisi tarafından neler yapılabilir? Tüm önerilerinizi yazınız." şeklindeki soruya verilen cevapların analizi Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.

Öğrencilerin okuldan kaçmaları önlemek için yapılması gerekenler hakkındaki görüşlerinin analiz sonuçları (n=15)

Okuldan kaçmaların önüne geçmek için okul tarafından neler yapılabilir?	(f)
Öğrenciler dinlenip sorunları öğrenilmeye çalışılmalı ve anlayışlı davranılmalı	5
Dersler daha eğlenceli işlenmeli	2
Daha sağlam ve dayanıklı fiziksel önlemler alınmalı	2
Öğretmenler, öğrencilerle ders dışında da vakit geçirmeli	2
Öğrenciler biraz da serbest kalmalı ve okulda çeşitli aktiviteler olmalı	2
Dersler blok şeklinde olmamalı ve daha az olmalı	2
Öğrencilerin dışarıda yaptıklarının okulda da yapabilmeleri sağlanmalı	1
Okulda sulu yemek çıkarılmalı	1
Okuldan kaçan öğrencilerin aileleri aranarak konuşulmalı	1
Kantin fiyatlarını düşürmeli	1
Öğrencinin kendi içinde olmadıkça hiç bir şey yapılamaz	1
Cezalar artırılmalı	1
Boş/Anlamsız	2
Toplam	23

Ö14'ün de belirttiği gibi öğrenciler, ihtiyaçlarının karşılanması için çözüm üretilmesi gerektiğini düşünerek okul yönetimi ve öğretmenlerin onları dinlemelerini beklemekte ve kendilerinin de birer birey olduğunu hissetmek istemektedir. Derslerin keyifli ve eğlenceli olması gerektiğini belirten öğrenciler, daha fazla boş zamana ihtiyaç duyduklarını, okul içerisinde ders dışı aktivitelerle vakit geçirmek istediklerini ifade etmişlerdir. Okulda uygun fiyatlı, lezzetli, sıcak yemek bulunması halinde dışarı çıkmalarına gerek kalmayacaklarını ifade eden öğrenciler, öğretmenlerin ders dışında da kendileriyle vakit geçirmelerinin faydalı olacağını düşünmektedirler. Genel olarak incelendiğinde, öğrencilerin Tablo 2'de ifade ettiği okuldan kaçma nedenlerinin pek çoğu burada okuldan çözüm olarak istenmektedir. Anlayışlı olunması, öğretmen-öğrenci etkileşimi, daha fazla etkinlik ve kantindeki yemeğin niteliği gibi. Aşağıda Ö15, Ö14 ve Ö11'in soruya verdikleri yanıt kesitleri sunulmuştur.

7. Sizce öğrencilerin okuldan izinsiz ayrılmalarının önüne geçmek için okul yönetimi, öğretmenler ve rehberlik servisi tarafından neler yapılabilir? Tüm önerilerinizi yazınız.

- 1- Öğrenciler için aktiviteler
- 2- Öğrenciler biraz serbest kalması

Şekil 16. Ö15'in yanıtı

Öğrencileri dinlemeleri gerekir hemen basından alınmaları gerekir. (Beni hiç dinlemediler bende hep boğdum)

Şekil 17. Ö14'ün yanıtı

İnsanın kendi içinde olmadığı süreçte hiçbir şey yapılmaz.

Şekil 18. Ö11'in yanıtı

Okuldan kaçmaların önlenmesi için sunulan çözüm önerilerinde Ö15'in ders dışında daha fazla serbest zamana ihtiyaç duyulduğunu ve bu serbest zamanda yapacakları aktivitelere gereksinim olduğunu belirterek okulun sadece ders yapılan bir yer olmaması gerektiğini ifade etmek istediği söylenebilir. Duruma daha genel bir bakış açısıyla yaklaşan Ö11, öğrencinin okulda kalmak istemesinin içinde olması gerektiğini vurgulayarak okul yönetiminin ve öğretmenlerin ne yaparsa yapsın okuldan kaçma davranışına engel olamayacağını ifade etmiştir. Ö14 ise lise düzeyindeki ergen öğrenciler için önemli olan bir noktaya parmak basmaktadır; "dinlenilmek" yani bir diğer deyişle anlaşılma ve değer görmek. Benzer ifadeler rehberlik öğretmenleri tarafından da dile getirilmektedir. PDR2 bu bağlamı "kapsayıcı okul ortamının oluşturulması" olarak ifade ederken, PDR1 ise "sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetlerin öneminin" altını çizmektedir. Buna karşılık PDR3 olaya çok daha geniş boyuttan bakmakta ve şunları söylemiştir.

PDR3: Okul yönetimi ve öğretmenler olarak okulda ortak bir kültür yaratılmalıdır. Okulda öğrencilerin kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilmesi için demokratik ortam yaratılmalıdır. Öğrenciye sevgiyle yaklaşarak okula kendini ait hissetmesi sağlanmalıdır. Ailelerle işbirliği yapılmalıdır. Öğrenciyi destekleyici ortam sağlanmalıdır. Okul yönetimi hiyerarşik yapıda hareket etmemelidir. Yani okul yönetimi, öğretmenler ile ast üst şeklinde davrandığı zaman öğrenciler de bu durumu örnek almakta ve kendisinden daha güçsüz olarak gördüğü arkadaşlarıyla ast üst şeklinde iletişim kurarak zorbalığa başvurmaktadır. Bu yüzden öğrencilere güzel örnek olunmalıdır. Daha insancıl demokratik ortam sağlanmalıdır. Öğretmenler, öğrencilere onur kırıcı hakaret edici söz ve davranışlarda bulunmamalıdır. Bu durum öğrencide bölünmüşlük hissi yaratmakta, "nasıl olsa ben kötü bir öğrenciyim" duygusu yaratarak okuldan soğutmaktadır ve zorbalığa itmektedir. Etiketlemelerden uzak durulmalı ve zorbalık önlenmelidir. Öğrencilerin kendi seslerini duyurmak için okul yönetimi ve öğretmenler tarafından çeşitli stratejiler geliştirilmelidir.

Okulda, okul yönetimi ve öğretmenler tarafından ortak bir kültür yaratılması, demokratik ortamın oluşturulması, öğrenciye sevgiyle yaklaşılması rehber öğretmen tarafından ifade edilen önemli boyutlardır. Tablo 6'da öğrencilerin en çok ifade ettiği "öğrenciler dinlenip sorunları

öğrenilmeye çalışılmalı ve anlayışlı davranılmalı” bakış açısı tamamıyla PDR3’ün altını çizdikleri ile örtüşmektedir. Nitekim Ö1 de bu istemi çok açık olarak ankette ifade etmiştir.

Empati kurarak olursam kendimce okulun öğrenciler için değerli bir imkân olduğunu güzel ve samimi bir dille onlara geçirmeyi sağlardım. Bu fiziksel önlemlerdense daha çok öğrencilerle ruhsal bağ kurardım. Onlara ceza vs. ses yükseltmekten ziyade onlarla sağlıklı bir iletişim kurmaya çalışırdım, çünkü tel örgü, permaklık vb. bunlar öğrenciyi okuldan uzaklaştırır, “öğrenci okulda değil de cezaevinde gibi hisseder” kendini” Ben bu olgudan onları uzaklaştırmayı tercih ederdim

Şekil 19. Ö1’in yanıtı

Ö1’in duruma yapıcı bir bakış açısıyla empati kurarak bakması konusunda aynı empatik bakış açısını okul yönetiminden de beklediği söylenebilir. Ö1’in öğrencilere karşı “güzel ve samimi bir dil kullanma”, “ruhsal bir bağ kurma”, “sağlıklı bir iletişim kurmaya çalışma” ifadeleri aslında tam olarak da PDR3’ün ifadeleri ile de örtüşmektedir. Öncelikle ifade edilen öğrencinin değerli olduğunu hissetmeye ve görmeye olan gereksinimi vardır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

1. Öğrencilerin Okuldan Kaçma Nedenleri Nelerdir?

Araştırma sonucu, öğrencilerin okuldan kaçma nedenlerinin “kişisel”, “eğitim sistemi”, “okulun sağladığı imkânlar” ve “öğretmen ve yönetim ile ilgili” nedenlerden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Yine çalışmanın türettiği ilginç boyutlardan biri de öğrenci ifadeleri ile rehber öğretmenlerin altını çizdiği boyutların çok büyük oranda örtüşmesi; yani birbirini tamamlamasıdır. Bunlardan “kişisel nedenler” en çok dile getirilen kaçma gerekçelerini bünyesinde barındırmıştır. Bu nedenlerin “heyecan aranması”, “dışarıda biriyle buluşmak”, “sigara içmek”, “ergenlik çağından dolayı kafanın dolu olması” gibi gerekçelerden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Nitekim Ereş (2014) de yaptığı çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin dışarıda kız/erkek arkadaşıyla buluşmak, arkadaşlarına uyum sağlamak, moralinin bozuk olması gibi kişisel nedenlerden dolayı okuldan kaçtıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Altinkurt (2008), Öztekin (2013), Cook ve Ezenne (2010) de çalışmalarında, öğrencilerin kişisel nedenlerden dolayı devamsızlık yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Bu anlamda bu çalışmalar da görece benzer sonuçlar türetmiştir denilebilir.

Yine “eğitim sistemi” ile “okulun sağladığı imkânlar” da aynı sayıda ifade (n=11) ile öğrenciler tarafından okuldan kaçma nedenlerinin üst sıralarında yer bulmuştur. Eğitim sistemi ile ilgili okuldan kaçma nedenleri arasında “Okulun ve derslerin sıkıcı olması”, “ders saatlerinin fazla ve uzun olması”, “istenmeyen bir bölümde okunması” gibi gerekçeler yer bulmuştur. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı’nın, esnek, modüler, daha az ders saati ve çeşidinin söz konusu olduğu bir müfredattan 2023 eğitim vizyonu kapsamında söz ettiği bilinmektedir (MEB, 2018). Bu anlamda öğrencilerin bu serzenişlerinin bakanlıkta karşılık bulduğu düşünülmektedir. Balkıs, Arslan ve Duru’nun (2016) ve Gülcemal’in (2019) çalışma sonuçlarında ulaştıkları devamsızlık nedenlerinde yer alan “okula karşı olumsuz tutum” ve “düşük motivasyon” düzeyi de bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir. Nitekim Ereş (2014) de

çalışmasında, “öğrencilerin dersleri sıkıcı bulmasının” okuldan kaçma nedenleri arasında önemli bir yer tuttuğunu belirtmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan “okulun sağladığı olanaklar” kategorisinde ise kantindeki yemek kalitesi, sıcak yemek olmaması ve fiyatların da pahalı olması gibi nedenler ifade edilmiştir. Nitekim rehber öğretmenler de bu boyutu sıklıkla dile getirmişlerdir. Bu anlamda öğrenciler için nitelikli yemek olanaklarının geliştirilmesi önemlidir. Sıcak ve uygun fiyatlı yemek bulabilmek özellikle tam gün eğitimin uygulandığı okullarda daha da önem kazanmaktadır. En genel anlamda okulun “hapisane gibi hissettirmesi” de hem jiletli tellerin hem de okulda yapılacak etkinliklerin olmamasının türettiği sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Cook ve Ezenne (2010) de çalışmalarında okulda yapılacak etkinliklerin önemine vurgu yapmıştır.

Araştırmanın türettiği sonuçların önemli bir kısmı da okuldan kaçma nedenlerinin "öğretmen ve yönetimle ilgili" olmasıdır. Öğrencilerin öğretmene karşı bakış açısının olumsuz olması ve bazı öğretmenlerin öğrencilere olumsuz yaklaşımları öğrencileri okuldan kaçmaya yöneltmektedir. Ayrıca yönetimin öğrencilere anlayışlı bir şekilde yaklaşmaması ve baskıcı tutumları öğrencilerde okula karşı olumsuz duygular oluşmasına neden olmakta ve bu durum okuldan kaçmayla sonuçlanmaktadır. Söz konusu nedenler Ereş'in (2014) çalışmasında da öne çıkmakta ve öğrencilerin aynı duygularla okuldan uzaklaşma arayışına gittiklerini göstermektedir.

2. Katılımcıların Okuldan Kaçmaları Engellemek İçin Alınan Önlemler Hakkında Duygu ve Düşünceleri Nelerdir?

Okuldan kaçmayla ilgili önceki çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada okuldan kaçmaları engellemek için alınan önlemlere dair öğrenci görüşleri de alınmıştır. Öğrencilerin büyük bölümü okuldan kaçmaları engellemek için alınan önlemleri “gereksiz ve saçma” bulmaktadırlar. Kendilerini "cezaevindeymiş" gibi hissettirerek asıl bu önlemlerin “okuldan soğuttuğunu” ifade edip fiziksel önlemlerin “boşa masraf” olduğunu düşünmekte ve okuldan kaçmaları için “hiç bir şeyin engel olamayacağını” öne sürmektedirler. Okuldan kaçmaları önlemek için alınan tel örgü, jiletli tel ve demir parmaklık gibi önlemlerin öğrencide "güvensizlik göstergesi" ve "bir filmde kötü karakterli birini canlandırıyormuş" gibi hisler uyandırması öğrencilerin okula karşı olumsuz tutum geliştirmesine neden olmaktadır. Ayrıca öğrencilerin görüşlerinde de belirttiği üzere öğrenciler kaçarken bu önlemlerden dolayı zarar görebilirler. Nitekim çalışma süresince gerçekleşen üç yaralanmalı olay ve basında yer alan okuldan kaçma girişiminin hastanede son bulduğu haberler bu görüşü doğrular niteliktedir.

Öğrenciler, okuldan kaçanlara verilen disiplin cezasının da kendilerine engel olmadığını, ceza almalarına rağmen okuldan kaçtıklarını ifade ederek belirtmektedirler. Öğrenciler, okuldan kaçanlara ceza verilmesinin yerine onlara anlayışla yaklaşılması gerektiğini ve gerekli imkânların okulda sunulmasıyla okuldan kaçma girişiminde bulunmalarına gerek kalmayacağını ifade etmektedirler. Bu bağlamda, okuldan kaçmaları önlemek için alınan fiziksel önlemlere yapılan harcamaların, kaçan öğrencilerin gerekçelerine odaklanarak, ihtiyaçları olan okul ortamını sağlamak için yapılabileceği söylenebilir.

3. Katılımcıların Okuldan Kaçmaları Önlemek Adına Yapılması Gerekenlerle İlgili Görüşleri Nasıldır?

Öğrencilerin ve rehber öğretmenlerin de belirttiği gibi, yönetim ve öğretmenler tarafından öğrencilere anlayışlı ve olumlu yaklaşımın okulu daha çekici hale getirmesi mümkündür. Öğretmenlerin mesleğe bağlılığı öğrencilerin okuldan kaçması üzerinde doğrudan etkilidir (Ünlü, Evcin, Yılmaz ve Dalkılıç, 2013). Özellikle okul yönetiminin olumsuz davranışlarının öğrencileri okuldan soğuttuğu ve onları kaçma yoluna ittiği Ereş'in çalışmasının sonuçlarında da mevcuttur (Ereş, 2014).

Ayrıca yönetici, öğretmen ve öğrenci birliğinin olmadığı, okula aidiyet duygusunun gelişmediği kapalı okul iklimine sahip okullarda, başında okuldan kaçmanın geldiği olumsuz davranışların daha sık görüldüğü bilinmektedir (Tavşanlı, Birgül ve Oksal, 2016). Öğrenciler, ders saatleri dışında okulda geçirecekleri serbest zamanlara ihtiyaç duymaktadırlar. Ancak okulda ders dışında faaliyet yapacakları bir ortam bulunmamaktadır. Ayrıca öğrencilerin okula severek gelmesi ve oradan kaçmaması için derslerin yoğunluğunun azaltılması ve kendilerine daha çok vakit kalması gerektiği söylenebilir. Öğrencilerin alınan fiziksel önlemlerin kendilerini okuldan soğuttuklarını ifade etmesine dayanarak, okul ortamının çekici bir mimari yapıda dekore edilmiş olmasına gerek duydukları sonucuna varılabilir. Okul yöneticilerinin öğrencilerin psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarını ele alabilecek erken müdahaleler tasarlaması gerekmektedir (Cook ve Ezenne, 2010). Öğrencilerin okulun sadece eğitim-öğretim görülen yer değil, ders dışında da öğlen araları başta olmak üzere okuldaki boş zamanlarını okulda değerlendirmek adına sosyal, kültürel ve sportif etkinlikleri arttırma yoluna gidilebilir (Altinkurt, 2008; Önder, 2017). Nitekim araştırmaya katılan rehber öğretmenler de aynı çerçevedeki önerilerde bulunmuş ve öğrenci odaklı okul ikliminin önemine vurgu yapmışlardır. Öğrenciler dersleri gereğinden fazla ve sürelerini de uzun bulmaktadır. Bu sebepten okulun gereksiz ve sıkıcı olduğu sonucuna varan öğrenciler okuldan kaçmaktadırlar. Öztek'in sonucuyla da örtüştüğü gibi, okulun çekici bir yer olması adına öğrencilerin verdiği cevaplara dayanarak derslerin sadeleştirilmesi ve daha kısa sürmesi yoluna gidilebilir (Öztek, 2013). Daha az teorik, daha fazla uygulamalı dersler yapılması sağlanabilirse daha çekici bir okul ortamı elde edilebilir. Öğretmenlerin dersin işleniş yöntemine zenginlik katması ve dersleri keyifli hale getirmesi okuldan kaçma davranışının önüne geçecektir (Pehlivan, 2006).

Öğrencilerin kantinde satılan ürünlerin niteliğinden ve fiyatlarından memnun olmamasına bağlı olarak, kantindeki yiyeceklerin öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik hazırlanması ve ekonomik olması gereklidir. Okulda öğrencilerin öğlen yemeği yiyecekleri bir yemekhanenin kurulması gereklidir. Böylece öğrenciler, daha ucuza sıcak, sulu yemek yeme imkânı bulacak ve daha sağlıklı bir öğün geçirmiş olacaktır. Dolayısıyla kantinin olumsuz şartlarından dolayı gerçekleşen okuldan kaçma davranışında azalma olacaktır.

Okuldan kaçmanın önlenmesi adına öğrencilerin eğitimin/okulun anlamını, işlevini daha iyi anlamlandırmasına gereksinimi vardır. Sonuçlar göstermektedir ki, salt bilgi ediniminin ön plana çıkarıldığı öğretmen merkezli anlayışlar öğrencinin okuldan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Cep telefonu ve internet ile standart bilgiye çok hızlı ulaşıldığı bir dönemde okulun farklı şeyler sunabilmesi dönemin ruhu adına önemlidir. Bilgi ile becerinin bir araya getirildiği, öğrenciyi bireysel farklılıkları ile birlikte öğrenme sürecinin temel aktörleri haline getiren temel öğrenme anlayışlarının gündeme getirilmesi ve buna ilişkin geleneklerin oluşturulması bu anlamda son derece önemlidir.

Yine araştırma sonucu ortaya koymaktadır ki, okul sadece bir bina değildir ve olmamalıdır. Okul, yemekhane, spor salonu ve diğer tüm sosyal donatıları ile birlikte bir kompleks ya da kampüs olarak görülmelidir. Bu anlamda okul mimarisi kavramının eğitimin temel kavramlarından biri haline getirilmesi elzemdir.

Yine böylesi bir bütün içerisinde temel ruhu verecek olanlar da okul yöneticileri ve öğretmenlerdir. Bu anlamda okul yöneticileri, klasik disiplin anlayışının yerine nitelikli iletişimi ve bir birey olarak öğrenciyi/genci önceleyen bir bakış açısını gündeme getirmelidir. Bir diğer deyişle, öğrenciler de okul yönetimindeki kararların temel bir paydaşı haline gelmelidir. Benzer şekilde öğretmenlerin de bireysel farklılıkları anlamlandıran, sınıf içi öğrenme ortamlarını öğrenci merkezli hale dönüştüren bir bakış açısında olması önemlidir. Görüldüğü üzere, okuldan kaçmanın önlenmesi adına ortaya konulması gerekenler, eğitim ve okulun anlamı, öğrenme anlayışının niteliği, bina ve sosyal donatıların varlığı ve işlevi ile okul yöneticisi ve öğretmenlerin, eğitimi ve okulu nasıl anlamlandırdığı gibi makro bakışları gündeme getirmektedir.

Bundan başka, okuldan kaçmanın farklı sosyo-ekonomik ortamları temsil eden okullardaki karşılığının neler olduğu; okuldan kaçmanın nedenlerine ilişkin öğretmen ve okul yöneticilerinin algı ve rollerinin saptanması diğer araştırmacılara da birer inceleme alanı olarak önerilebilecek devam araştırmaları arasındadır.

Kaynakça

- Altinkurt, Y. (2008). Öğrenci devamsızlıklarının nedenleri ve devamsızlığın akademik başarıya olan etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 129-142.
- Anadolu Ajansı. (2009). Okuldan kaçmak isterken... Erişim Adresi: https://www.ntv.com.tr/turkiye/okuldan-kaçmak-isterken,Pri2Gmh_c0qxla12dqOyhg
- Anayasa. (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf
- Balkıs, M., Arslan, G. ve Duru, E. (2016). The school absenteeism among high school students: contributing factors. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(6), 1819-1831. Erişim adresi: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1130748>
- Cook, L. D. ve Ezenne, A. (2010). Factors influencing students' absenteeism in primary schools in jamaica. *Caribbean Curriculum*, 17, 33-57. Erişim adresi: <http://uwispace.sta.uwi.edu/dspace/handle/2139/11301>
- Ereş, F. (2014). Lise öğrencilerinin okuldan kaçma nedenlerinin değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(3), 321-336.
- Gatto, J. T. (2018). *Eğitim: Bir kitle imha silahı*. İstanbul: EDAM.
- Gülcemal, E. (2019) Okula yönelik tutum ve okul algısının öğrencilerin okulu kırma davranışı ile ilişkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi,
- MEB. (2013). *E-Mevzuat*. Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.18812&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=orta%F6%F0retim>
- MEB. (2018). 2023 Eğitim Vizyonu Açıklandı. Erişim adresi: <http://www.meb.gov.tr/2023-egitim-vizyonu-aciklandi/haber/17298/tr>
- MEB. (2018). *Vizyon, Misyon*. Erişim adresi: www.meb.gov.tr/vizyon-misyon/duyuru/8851
- Önder, E. (2017). Student absenteeism in secondary education, absenteeism-related school practices and recommended policies. *Education and Science*, 42, 361-378.
- Öztekin, Ö. (2013). Lise öğrencilerinin devamsızlık nedenlerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Pehlivan, Z. (2006). Resmi genel liselerde öğrenci devamsızlığı ve buna dönük okul yönetimi politikaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Tavşanlı, Ö.F., Birgül, K. ve Oksal, A. (2016). Ortaokul öğrencilerinin okul iklimine yönelik algılarını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Turkish Studies*, 11(9), 821-838.
- Ünlü, A., Evcin, U., Yılmaz, B.H. ve Dalkılıç, A. (2013). *"İstanbul devlet liselerinde suç ve şiddet yaygınlığı: Okul türlerinin karşılaştırılması"*. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 152-60.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zengin, L. E. (2013). Ergenlerde evden kaçma davranışının sosyo-demografik özellikler ve aile işlevleri açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi